

— IV —

HET GRAAFSCHAP HORNE.

HERALDIEK.

Loon voert in keel drie gulden fascen. — HORNE voert in goud drie jazthorens van keel. — МОНТМОАЕНСЬ voert op goud een kruis van keel, bezet met zestien arendjes van azuur.

Het voormalig land van *Horne*, dat in de oudste leenregisters voorkomt onder den titel van *Baronie van Maasland*, bestond uit het dorp van dien naam en uit de gemeenten *Halen*, *Buggenum*, *Nunhem*, *Roggel*, *Heythuysen*, *Neer*, *Geystingen*, *Ophoven* en *Heel*; door welke laatste plaats men echter het aan *Heel* grenzende *Beegden* moet verstaan (1). Tot de prerogatieven van den landheer behoorden, de erfvoogdij over de aangrenzende landen *Thorn* en *Neeritter* (2), en het regt om te visschen in, de Maas en de delicten te straffen op hare beide oevers dezer rivier, in zoo verre zij het gebied van *Horne* voorbijstroomde (3).

Volgens den Luikschen rechtsgeleerde *De Louvrex* maakte dit land oorspronkelijk deel van het graafschap Loon, waarvan het in latere tijden als een mannelijk leen werd afgespleten ten, voordeele van eenen tak des huizes van

(1) Wij bespreken dit leen uitvoeriger dan de overigen, omdat de Heer WOLTERS *Notice sur Hornes*, p. 106 en elders, het vraagstuk der annexatie van dit graafschap aan de kerk van Luik zeer ligtvaardig en onjuist bespreekt.

(2) Zie J. HABETS *Het vrijdorp Neeritter, Heel en Beersel* in de *Publ. etc. du Limb. IV* p. 233.

(3) Charter bij WOLTERS, *Codex dipl. Loss.* p. 116.

Altena (1). Inderdaad waren de eerste Heeren van Horne leden uit het huis van Loon.

De Heerlijkheden *Weert, Wessem, Breugel, Bouchout* en *Cortessem* waren bijzondere eigendommen die met het land van Horne in geene regtstreeksche betrekking stonden.

Volgens een diploma, uitgegeven door den Heer Wolters (2), zou de eerst bekende leenverheffing van het land van Horne in 1147 hebben plaats gehad, door Dirk heer van Horne, uit het geslacht van Loon. In dit stuk verklaart Dirk: dat Arnold II, graaf van Loon, zijn oom is, en dat de graven van dit gewest voortaan door hem en zijne opvolgers in de heerlijkheid Horne, als leenheeren zullen erkend worden: *Notum facimus, quod nos castrum nostrum Hornense cum omnibus appenditiis, et totam patriam Hornensem ab ipso domino et avunculo nostro, et suis heredibus in feodo recipimus, homagium sibi in dictis bonis secundum successionem temporum prestituri; et nos Theodoricus dominus Hornensis prenominate promittimus, pro nobis et nostris heredibus et successoribus, fide super hoc prestita, omnia et singula pro ut scripta sunt, in perpetuum inviolabiliter observare, dolo et fraude penitus exclusis in premissis.*

Dit stuk echter draagt meerdere sporen van onechtheid, en komt ons voor, als een maaksel van lateren tijd, waarom wij overgaan tot eene akte van beleening, die meer vertrouwen verdient (3).

Willem Heer van Horne en Altena verklaart in 1243, dat hij van den graaf van Loon in leen heeft, alle regt en seculiere magt doorgaans geheeten het *grafelyk gerecht*, met

(1) LOUVREX, *Recueil des ordonnances* IV p. 151. Vrouwen, kinderen en geestelijken mochten doorgaans geen groot leen bezitten; wyl zij niet in staat waren om de wapens te dragen en voor den leenheer ten strijde te trekken.

(2) Codex dipl. Loss. p. 48.

(3) WOLTERS *ibid.* p. 117.

al de regten, die de graaf tot hieraan bezat in *Neder-Geystingen*, verder alle justitie, magt en gezag *omnemque justitiam et potestatem seu dominium* over de dorpen gelegen tusschen *Geystingen* en *Masenburg* (1) en over de sterkte en de dorpen *Horne*, *Beegden* (Heel), *Nunhem*, *Buggenheim*, *Halen*, *Roggel* en *Heythuysen*. Hij belooft, zoo voor zich als voor zijne opvolgers, steeds vassaal te blijven der graven van Loon. *Ego et mei successores erimus homines ligii dicti comitis et suorum heredum.*

Om den inhoud dezes leenbriefs wel te begrijpen moet men weten, dat het land van *Horne* was zamengesteld uit twee stroken gronds, waarvan de eene gelegen was rond om het slot en het dorp van dien naam, en de andere door de landen van *Thorn* en *Kessenich* daarvan was gescheiden.

In twee andere diplomaten, het eene van 1248 en het ander van 1256, erkent Willem van *Horne* den graaf van Loon, als zijnen directen leenheer (2).

Omtrent het jaar 1360, toen de mannelijke linie der graven van Loon was uitgestorven, kwam dit graafschap aan het bisdom Luik, zoodat nu de Heeren van *Horne* den bisschop van Luik, in zijne hoedanigheid van graaf van Loon, als hunnen suserein erkenden.

Volgens de *Louvrex* werd Willem van *Horne*, Willems zoon, in 1390 met het land van *Horne* door den leenzaal van *Curingen* beleend. Dit gebeurde insgelijks in 1420.

Jacob I heer van *Horne*, die in de jaren 1439 en 1457 met dit gebied beleend werd (3), verkreeg in

(1) Mussenberch is volgens Knippenberg een heuvel aan de Maas, bij den Distelweert, en maakte de grensscheiding uit tusschen de landen van *Horne* en *Kessel*. *Hist. Eccles.* p. 144.

(2) *WOLTERS Notice sur Herkenrode*, Annexe 17 en 18.

(3) *LOUVREX* IV 150.

1450 den titel en de prerogatieven van rijksgraaf van Horne (1).

Ziehier den inhoud dezer leenverheffingen, zooals zij in de registers van Curingen voorkomen.

1439. — „Der edele here Jacob here te *Huerne*, te *Altena*, te *Cortessem* ende te *Montangis*, ontfinc te *Curingen*, int jaer ons Heren XIII^c ende XXXIX, den X^{da} dach in December, nae doit syns vaders selig gedechten, dat *huys*, *slote* ende *heerlickheit* van *Huerne*, *dorppen*, *renten*, *censen*, *moelens*, *wyeren*, *visscheryen*, *rechten* ende *alle andere syne toebehoirten*, soe wie die gelegen of genant syn, in naeten ende in droegen, salvo etc. Presentibus nobili domicello Johanne de *Looz*, domino temporali de *Diest*, de *Sichem* et de *Zeelhem*, Johanne de *Asscha* domino de *Hamme*, Adam de *Gudecoven*, domino de *Thiens*, de *Hoze-mont* et de *Gorssum*, necnon drossardo comitatús Lossensis, Henrico de *Galen* marescalco, Theod. de *Chyny* reddituario com. Lossensis, Wilhelmo *Kannart* et Ottone *Vico* et pluribus aliis.

„Dieselve Jacob ontfinc alsdan op jaer, maynt ende dach vors. die Herlicheyt van *Cortessem* mit allen horen toebehoirten, ende die ontvenckenisse van beyde dese herlicheneden is gedaen, wie vors. is. Die vors. joncker Jacob voir mynen gen. Here ende syne leenmannen wederriepe alle syne momberen, die hy in syne onmundige dagen gehat hadde, ende hem van mynen genedigen Here verleent waren. Salvo etc. presentibus eisdem hominibus feudalibus jam dictis.”

1457. — „Jacobus, comes de *Hurne* etc., relevavit in placito de *Eyck*, anno XIII^c LVII, Martii XXI, terram, castrum, altum et bassum dominium de *Huerne*, cum homaggiis, juribus, redditibus et pertinenciis suis universis; et

(1) WOLTERS *Notice sur Hornes* 139 en 244.

est *baronia terræ Eyckensis*; et hoc a novo domino; presentibus domino Vincencio comite de *Moerse*, Joanne domino de *Merode*, Godefrido de *Vlodorp*, Joanne de *Eynatten* et pluribus aliis.

„Item dominus Jacobus, comes, relevavit ibidem anno et die prescripto a novo domino, terram et altum et bassum dominium de *Corteshem* cum homagiis, redditibus et juri- bus, atque pertinenciis suis universis, et est *feudum baronis* comitatus Lossensis; presentibus quibus supradictis uno cum Wilhelmo *Kannart* et pluribus aliis.”

Jacob I, graaf van Horne, overleed als monnik in het Franciscanerklooster te *Weert*, den 3 Mei 1488, en werd aldaar in de kerk vóór het hoog altaar begraven. Zijn zoon, Jacob II, werd in 1484 met Horne beleend:

1484. — „Jacobus, comes de *Hoirne*, relevavit in Has- selt, anno XIII^c LXXXIII, mensis Novembris die XV, terram, castrum, altum et bassum dominium de *Hoirne*, cum homagiis, juribus, redditibus et pertinenciis suis uni- versis, et est *baronia terre de Eycke*. Hoc a novo domino, presentibus domino Wilhelmo de *Marcka* etc.”

Jacob II, verpandde het graafschap Horne aan zijnen oom, Vincentius, graaf van *Meurs*, heer van *Borne*. Uit deze verpanding ontstond een proces vóór den leenzaal van Curingen, hetwelk den 22 Junij 1486 door de volgende akte van vergelijk beslecht werd.

„Den XXII Junij anno LXXXVI, in der stad van *Romunde*, soe is comen heer Jacop grave des lants van *Hoerne*, in presentie myns Gen. Heren van *Ludick* selfs, des greven van *Moers* ende eyn deyl leenmannen, consen- teerende ende aldae bekenkende, dat mijn Gen. Here voirs. ende der greve van *Moerse*, ordeneren en stellen sullen eynen rentner generale, binnen allen den lande, ome die renten, profyten, broken, vervallen ende adjectiën metten

holtwas te heffen ende te beuren ende dat te regelen, ome dat te samen te berekenen, in alsulcke last en scholt, als hij greve *Jacop* belast en sculdich syn mach, met rade ende weten myns Gen. Heren ende des greven van *Moerse*, bij alsoe dat dieselve rentmeester dae van jaerlix gude, wettige rekenſcap doen sall werden, en der voirs. greve *Jacop* heeft dan overmits myn Gen. Here gelooft ende toegestaen sich die rente ende alle broecken (1) ende holtgewasse in egheyne mannier te onderwinden off te naderen, in gevalle oft men bevonde, dat hy sich des onderwinde of nadere of heffe, oft andersints, het were cleyn oft groet, soe heet hy sich overgegeven en beloeft overmits myn Here ende die leenmannen, dat sich myn Gen. Here ende oock der greve van *Moers* mogen doen geleyen in dat geheele lant als van hove gelyc oft dat met alle rechten van stathelder ende leenmannen uytvervolcht ende gedemenert were, sonder wederseggen des vors. greven *Jacob*, ende sonder vervolch daerop te doen. Present myn genedige Here als principael stathelder, *Vlodorp*, *Cortenbach* ende *Henken Kers*, als mannen.”

Hiermede nan echter de twist geen einde. De graaf van *Horne* beweerde dat de verpanding ongeldig was, omdat zij was aangegaan zonder octroij van den leenheer; hij belegerde, in Junij van het jaar 1494, het slot *Weert*, dat den graaf van *Meurs* was ingeruimd.

In 1499 gaf *Jan van Horne*, bisschop van *Luik*, aan den graaf van *Meurs* de verschulde penningen terug en lostte het graafschap af. Zijn broeder *Jacob II* trad den 18 October 1500, in bezit van *Horne*, door de volgende leenakte: „*Domicellus Jacobus de Hornes* heeft ontfanghen, op dreynesse myns gen. Heren *Johan van Hornes*, biscop tot *Ludick* etc., dat lant van *Horne* met alle syne toebe-

(1) Vervallen.

hoirten, slot, heerlycheyt ende dergelycken, oock die heerlicheyt van *Cortershem*, met allen hunnen aenhangende ende toebehoorten, nae inhalt der alden registeren, present syn gen. Here stathelder, heer Ryckalt van *Merode*, here tot *Petershem*, anno M. V^c, Octobris XVIII."

Jacob II had een zoon, ook Jacob geheeten, die den 5 Mei 1506, ten gevolge van de benoeming van Robert de la *Marck* tot bisschop, met het graafschap beleend werd.

„Dominus Jacobus, comes de *Huerne*, junior, relevavit a Domino reverendo, in castro de Hoyo, quinta maii, anno predicto (1506), tanquam a novo domino, terram, castrum, altum et bassum dominium de *Hoerne*, cum homagiis, juribus, redditibus et pertinentiis suis universis; et est baronia terræ de *Eycken*. Presentibus domicello Johanne de *Marcka*, domino de *Egimont* et de *Lummen* et Nicolao de *Cortenbach*."

Jacob III stierf zonder kinderen, en werd opgevolgd door zijn broeder, Jan van *Horne*, die den 27 Augustus 1531 met het graafschap *Horne* en de baronie *Cortesse* beleend werd (1). Deze was gehuwd met Anna van *Egmont*, weduwe van Joseph de *Montmorency*. Dààr ook uit dit huwelijk geene kinderen sproten, en het graafschap *Horne*, bij gebrek aan mannelijk oir, nu op den spinrok viel, vroeg Jan van *Horne* bij zijnen neef, den bisschop van Luik, brieven van octroij, om over zijne leengoederen te mogen beschikken. Deze werden hem, den 23 Junij 1538, door het volgende stuk vergund:

„Cornelis van *Berghen*, bisschop tot Ludick, hertoghe van *Bullion*, greve tot *Loon* etc. doen condit ende bekenen, dat wy den edelen ende walgeboren onzen lieven neven Johan graven tot *Horne*, heer tot *Altena* ende tot

(1) Acte van beleening bij WOLTERS *Notice sur Hornes* p. 60.

Weert etc. geconsenteert, toegelaten ende bewillicht hebben, consenteren, toelaten ende believen overmits desen onsen openen placæet, dat syn lyeffde van dat graefschap van *Hoerne* ende alsulcke steden, heerlicheden ende guederen, als van ons ende onser kercke van Ludick te leene rue-rende, ende hy van ons ende onsen voorsaten, bisschoppen van Ludick ontfangen heeft, by synen levendigen lyve, testamentswyze ofte anders sal moghen maecken, ordoneren ende geven, daert hem believen ende goedduncken sall; allet voors. sonder arglist. Toirconden hebben wy ons ge-woenelyck handteeken ende secreetsegel hyr achter gesat, den XXII dach Juny, anno XV^c acht en dertich."

(Was onderteekend) CORNELIS.

Eene dusdanige volmagt aan het laatste mannelijk oir der graven van *Horne*, zonder hoegenaamde voorwaarde geschonken, was een stap, dien de bisschop van Luik, als leenheer, misschien enkel heeft gezet uit voorliefde voor zijne familie. Anna van Egmont, die hier ten voordeele harer kinderen de hoofdrol speelde, verscheen dan ook regelmatig in gezelschap van den bisschop, wanneer deze de noorde-lijke deelen van zijn bisdom bezocht (1). Deze permissie, hoogst waarschijnlijk zonder voorkennis van het domkapit-tel gegeven, was dan ook oorzaak van groote moeilijkhe-den. De benadering van het graafschap *Horne* ten voordeele van het bisdom kon niet plaats hebben; de leenheer aan wien, het op den spinrok gevallen zadelleen moest terug-keeren, had afstand gedaan van zijne regten; eene hoogst laakbare daad, waardoor bisschop Cornelis van *Berghe* de voordeelen zijner familie boven de regten van zijn bisdom stelde. Het is dan ook geen wonder dat wij dezen bisschop

(1) Chronijk van Ste. Agnetenklooster te *Maaseyck*. Publ. etc. VI. p. 406.

onder de executeurs der laatste wilsbeschikking van Jan van *Horne* vinden.

Ten gevolge dezer permissie maakte Jan graaf van *Horne*, den 28 November 1540, zijn testament (1). Hij liet het vruchtgebruik zijner heerlijkheden en goederen aan zijne vrouw Anna van *Egmond*, en het eigendom aan eenen verren verwante, die hem en zijn graafschap bijna geheel vreemd was. Filip van *Montmorency*, oudste zoon zijner vrouw, uit haar huwelijk met Joseph de *Montmorency*, werd tot de successie van *Horne*, *Weert*, *Wessem*, *Bouchout*, *Cortessem* en der Hornsche dorpen, kasteelen hoeven en goederen geroepen (2).

(1) Dit stuk hebben wij in de leenregisters van Curingen niet gevonden. Misschien werd de inschrijving op het gichtregister geweigerd.

(2) Om de verwantschap, die bestond tusschen den testateur, graaf Jan van *Horne* en Filip de *Montmorency*, wel in te zien, geven wij de volgende stamtafel:

Jacob I graaf van *Horne* ✕ 1488, huwde Joanna van *Meurs*, ✕ 1461, nalatende zeven kinderen, waaronder:

Jacob II graaf van *Horne*
✕ 1530, huwt Joanna van
Gruthuysen ✕ 1502.

Jen van *Horne*
bisschop van Luik
van 1484 tot 1505.

Frederik van *Horne* ✕
1486, huwde Philippa de
Melun.

1. Jacob III graaf van *Horne*
✕ 1531 zonder kinderen.

2. Jan graaf van *Horne* ✕
1540, huwt 1532 Anna van
Egmond ✕ 1574, — weduwe
van Joseph de *Montmorency*;
maakt zijn testament op de
kinderen zijner vrouw.

3. Margreta van *Horne*
vrouw te *Bouchout*, huwde
1492 Everard de la Marck
graaf van *Arenberg* ✕ 1531,
zonder kinderen.

4. Amelia van *Horne*, pri-
orin in het klooster der Au-
gustinessen te *Weert*, ✕ 1
October 1562.

Marie van *Horne* ✕ 1558,
huwt Filip van *Montmorency*
heer te *Nevele*.

Joseph baron de *Montmo-*
rency heer te *Nevele*, huwt
in Augustus 1523 Anna van
Egmond, die hertrouwt met
Jan graaf van *Horne*.

1. Philip de *Montmorency*,
graaf van *Horne* door testa-
ment van Jan van *Horne*, ✕
1568.

2. Floris de *Montmorency*
✕ 1568 in Spanje.

3. Eleonora de *Montmo-*
rency huwt Antoon de Lalain
graaf van Hoogstraten.

4. Maria de *Montmorency*
huwt den graaf van *Mansfeldt*.

Filips de *Montmorency*, die zich in de geschiedenis der Nederlanden eenen veelbesproken naam heeft verworven, door zijne oppositie aan den koning van Spanje, Filip II, en door zijn treurig uiteinde, werd hoogstwaarschijnlijk op het slot *Nevele*, in Vlaanderen geboren.

Volgens de gissing van den Heer Theod. Juste moet zijn geboortejaar omstreeks het jaar 1518 gezocht worden (1). Maar dewijl zijne ouders eerst in Augustus 1523 in den echt traden, en Filips de oudste zoon was van zijn huis, moet men, dunkt ons, zijne geboorte in, of na het jaar 1524, plaatsen. Toen in 1532 zijne moeder hertrouwde, volgde hij haar naar *Weert* en *Horne*, waar hij sedert dien met de woon gebleven is. Hij zelf verklaart vier of vijf jaren oud geweest te zijn, toen hij naar *Weert* kwam. (2) Hij trouwde volgens den wil van zijnen stiefvader, den 22 Januarij 1546, met *Walburga* van *Nieuwenaar*, dochter van *Vincentius* van *Nieuwenaar* en *Anna* van *Wiede*, eene protestantsche vrouw, wier eerste zorg was de nieuwe leer in haar graafschap in te voeren.

Jan graaf van *Horne* overleed in den loop des jaars 1540; zijne weduwe bevestigde reeds den 26 Januarij 1541 de inwoners van *Roggel* in hunne goederen en privilegiën, door de volgende akte: „Wijr *Anna* van *Egmond* gravin van *Horne* etc. bekennen, dat wir in behoorlijken eijdt ontfangen hebben die onderzaten van *Roggele* en hun alle segelen, brieven, previlegiën lantrechten, hun door onze voorzaten vergund, continueren, en dat wij hun met geen onbehoorlycken belasting, beden ende diensten besweren zullen. Hebben ook uyt sonderlinge gratie alsulcke beden van vier jaren

(1) THEOD. JUSTE, Le comte d'Egmont et le comte Horne d'après des documents authentiques et inédits p. 21 en 22.

(2) STRADA, Supplément I p. 137.

kwytgescholden. In oirkonde der waerheyt hebben wy Anna van Egmont en Philips de Montmorency dit geteekent anno 1541 den 26 January."

Van zijnen kant wist de jonge Philip de *Montmorencij* zijne genegenheid tot zijne nieuwe onderdanen niet beter uit te drukken, dan door zijn graafschap te overladen met schulden.

En kon zulks wel anders? Het testament van Jan van *Horne* hield in, dat Philips' moeder als vruchtgebruikster der Hornsche nalatenschap de inkomsten ervan bleef genieten, onder voorwaarde, dat zij haren zoon en diens huisvrouw, zoude onderhouden volgens hunnen stand, of voorzien van eene jaarlijksehe toelage van 3000 brabantse gulden. Voorts zou de Hornsche nalatenschap eene jaarlijksche rente dragen van 1000 carolusgulden aflosbaar met een kapitaal van 20,000 carolusgulden, ten voordeele van Willem graaf van *Nieuwenaar*. (1)

Ofschoon Jan graaf van *Horne*, zijnen eigen neef en vriend, den bisschop van Luik Cornelis van *Bergh*, met de uitvoering van zijn testament had belast, (2) waren de getrouwe onderzaten en bijzonder de Hornsche landstaten eenigermate bevreesd over twist en actiën, die nu of later uit deze erfmaking zouden kunnen ontstaan.

Daarom beloofde Anna van *Egmond* en haar zoon Filip de *Montmorencij*, heer van *Nevele*, bij open brief van den 26 Januarij 1541, hunne onderdanen vrij te houden van alle gevolgen, processen, lasten en schade, die uit de erfating van graaf Jan van *Horne* konden voortvloeijen. (3)

Deze voorzorg der bewoners was niet vergeefs; want in 1547 verschenen Anna van *Egmont* tochteresse van *Horne*

(1) WOLTERS, *Notice sur Hornes* p. 70.

(2) *Ibid.* p. 76.

(3) SLANGHEN, *Bijdragen tot de geschiedenis van Limburg* p. 152.

en Heer Filip van *Montmorency* haar zoon voor den leenzaal van Curingen, en verzochten daar approbatie van het testament gemaakt door Jan graaf van *Horne* zaliger, om te mogen procederen tegen vrouw Marie van *Horne* en hare zonen Robert de *Montmorency*, heer tot *Wjennesse*, Filip de *Montmorency*, Heer tot *Hachecourt*, en hare dochter jufvrouw Françoise, pretendentes op voormeld graafschap en goederen. Toen in 1559 Marie van *Horne* overleden was, zette de Heer van *Hachecourt*, haar zoon, dit kostbaar proces voort.

Den 14 October 1550 gaf Anna van Egmond aan haren zoon verlof, om het graafschap *Horne* te belasten met eene jaarlijksche rente van 1100 gulden brab., ten voordeele van J. Dirk *Hoen* van der *Lippe*, heer tot *Grubbenvorst*. Zulks blijkt uit de volgende akte:

„In den jare ons Heeren, doe men schreef dusent vijffhondert en de vijftich, op ten XIII dach der maent Octobris, soe is comen voir ons stathelder ende leenmannen hieronderschreven, die edele ende walgeboren vrouwe, Anna van *Egmont*, graeffinne van *Horn*, vrouw tot *Weerdt*, *Altena*, *Cortshem* ende *Boucholt* etc. ende heeft renunceert ende wederroepen haeren mombere ende voergenger, ende nu tot haren mombere ende voergenger begeert Gherit van *Cortenbach*, ende haer die nae der saelen recht verleent werd... Ende metten sefden mombere heeft die voors vrouw Anna opgedragen in handen des stathelders haer tocht totter somme van *elfhondert gulden brab. jaerlyxer gytrente*, die gulden gerekent op twintich staver brabants, aen ende op dat voermelde graefschap van *Horn* etc., nae voirder inhalt ende uytwysen seecker segel ende brieve daarvan gemaect synde, ende heeft wettich daarop gerenuntieerd ende vertoeghen tot naem, oirbere en behoeff des edelen waelgeboren Heer, Heere Philips van *Montmorency* graeff tot *Horne* ende heer der voirs. Heerlichen ende

wettich soen der voergem vrouw Anne, ende nae den opdraeghte en verteynisse soe waert heer Philips, graeff voernoempt, in die tocht ende erfdom dier elfhondert gulden jaerlyxer quytrente geguet; ende terstont op staende voet was heer Philips, graeff voergenoempt, alsoe beraeden, dat hy met octroy, oerloff ende consent ons Gen. Heere, dewelcke voer stathelder ende leenmannen gethoent waert, in des selve stathelders handen opgedragen heeft die voorsomme van elfhondert gulden brab. jaerlyxer quytrenten, daerop verteyende tot naem oirber en behoeff Dirik van der Lippe genaempt *Hoen*, Heer tzo *Grubbenvorst*, *Aefferden* en *Blyenbeck* etc. die met behoirlycken eede nae saelen recht in de voirs. elfhondert gulden brab. jaerlyxer quytrente gegicht ende geguet waert, beheltelyck malx goed recht, allet nae voirder inhalt ende uytwysen ende op alle die vurwerden ende conditie soe die seegel ende brieff geseegelt ende gemaect by stathelder ende leenmannen dat voirder uytwysen. Gesciet in tegenwoirdigheyt Lambert van *Mombeeck*, stathelder substituyt, Gerit *Cortenbach*, Henrick *Tybout*, Henrick van *Printhagen* heer tot *Guygoven* ende *Libert Delva* Loensche leenmannen."

Vijf jaren later nam Filip van *Montmorency* zijn graafschap *Horne* nogmaals in aanspraak, en ditmaal voor de jaarlijksche rente van 1900 carolusgulden. Hij had den 22 Januarij 1555 daartoe octrooi verworven bij den bisschop van Luik, en gaf diensvolgens aan Anthonis *De Pennick* zijnen hofmeester volmagt, om in de leenzaal van *Curingen*, in zijnen naam te heffen „alsulcke tochte als vrouw Anna van *Egmont*, gravinne van *Horne* tot syn behoeff opgedragen heeft, ende hij sal die mogen transportereren ten behoeff J^r Dirck van der *Lippe* genaempt *Hoen*, heer tot *Gribbenvorst*, *Aerssen* ende van Aleydt *Schenck* van *Nydegge* diens huysvrouwe, ter concurrentie van *negentienhondert carolus-*

gulden jaerlyxer quytrente." Diensvolgens leent graaf Filip de *Montmorency* van zijnen vroegeren crediteur Dirk *Hoën* van der *Lippe* eene jaarlijksche rente van 1900 carolusgulden, aflosbaar met 31,667 en $\frac{1}{2}$ gulden. Hij stelde de inkomsten van het graafschap *Horne*, bij akte, verleden voor de leenzaal van *Curingen* den 25 Februarij 1555, tot borg en onderpand dezer som.

De graaf van *Horne* bleef gedurig in geldverlegenheid. Hij had bij de onderdanen van *Haelen*, *Nunhem*, *Buggenum* en *Horne* aanzienlijke sommen opgenomen, die hij bij brief van Julij 1562 beloofde af te lossen. Tot aan de aflossing stond het den gemelden onderdanen vrij, de vervallen interessen te korten aan de bede. Een gelijke brief werd afgegeven aan de ingezetenen van *Heythuysen* en *Roggel*, die 5000 carolusgulden hadden verstrekt, en daarenboven in de landsbede begrepen waren voor 626 gulden, 13 stuiver en 2 oort (1).

In 1567 verpandde hij aan boeren uit den omtrek, de bouwhoeve naast het slot van *Weert*, zijnde de laatste bezitting, die onbelast was. Zijne moeder was over dezen handel, wijl dit zonder hare voorkennis geschiedde, zeer ontevreden (2). Zijn crediet was zoo laag gedaald, dat hij op zijn graafschap *Horne* en al zijne goederen, heerlijkheden en reuuen geene duizend kroonen, ja zelf te *Antwerpen* geene honderd kroonen meer op interesse kon bekomen (3).

Hij zelf maakt ons in zijne bekende *Memorie* van verdediging, voor de regtbank te *Brussel* in 1568 (4), den berooiden toestand zijner fortuin volgender wijze bekend :

... „Et n'eust passé longtems scou continuer se trouver à Bruxelles, sans l'ayde et assistance de ses subjets de *Horn*

(1) SLANGHEN, Bijdragen p. 156.

(2) TH. JUSTE, p. 295. STRADA, Suppl. I p. 174.

(3) TH. JUSTE, p. 131.

(4) STRADA, Suppl. I p. 171.

et *Weerdt*, et aussi les emprunts qu'il faisoit à des Seigneurs particuliers, lesquels jusques à présent n'a pu satisfaire, comme il fera apparoir: Et entre aultres doit à Jean *Flemingo* 6000 escus, dont le comte d'*Egmont* est respondant, et par dessus ce at obligé tout ce qu'on luy devoit en Naples, montant à 15,000 escus et autres dettes que l'on luy devoit en Castille: et quelque diligence qu'il a faict jusques à présent, n'a peu satisfaire le dict *Flemingo*, et décharger le dict comte d'*Egmont* à son grand regrèt, et croit que le tout se consumera en interest: et n'ayant moyen de trouver sur tout son bien 1000 escus, ny en tout Anvers 100 à interest, tant estoit décrié partout. . . ."

De laatste penningen zijner moeder werden niet aan de delging zijner schulden, maar aan den opstand der Nederlanden en aan de vijanden van koning Filip II gewijd. Den 6 April 1568 teekende Willem de Zwijger te *Dillenburg* de eerste lastbrieven tot werving van troepen voor den opstand tegen Spanje. Om te velde te trekken, had hij volgens zijne eigene beraming 200,000 kroonen noodig. De bewoners van eenige Hollandsche steden en de bannelingen hadden de helft dier som tot hunnen last genomen; de andere helft zou Oranje zelf en de andere verbondene Heeren dragen. Lodewijk van Nassau gaf 10,000 gulden. Dezelfde som namen de moeder van den graaf van *Horne*, en de graaf van *Nieuwenaar* voor hun deel (1).

Men geloove echter niet, dat Filip de *Montmorency* al die sommen uitsluitend in dienst des konings van Spanje zoude verbruikt hebben, zooals hij zelf voorgaf in zijne verdediging, en eenige geschiedschrijvers hem zulks navertellen. In dienst des konings was hij voorzien van winstgevende posten, en trok daaruit zijn gehalte, gelijk de overige ambtenaren

(5) Dr. NUYENS, *Nederl. beroerten II*, 2, p. 95.

des rijks. Daarenboven ontving hij, na den slag van St Quintyn, naar men meent, 420,000 kronen voor rantsoen van den hertog van Longueville, en in 1559 eene schiedeloosstelling van 15,000 kronen van den koning. In hetzelfde jaar kreeg hij op zijne reis naar Spanje 12,000 dukaten voor teergeld, en 2000 dukaten gehalte per jaar, gedurende zijn verblijf aldaar (1).

De hoofdoorzaak van Filip's schuldenlast was dus bekrompenheid van fortuin. Hij was een arme edelman, die eene deftigen naam droeg, en die om dien naam eer te doen meer verterde dan hij kon opbrengen. Zijne erfgoederen van *Horne* waren in vruchtgebruik bezeten door zijne moeder; hij kon daaruit niets vergen dan 's jaars 3000 gulden brab. Zijne geheele inkomsten, zijne landsposten er bij gerekend, beliepen 8473 gulden, eene som die niet toereikend was, om de intressen zijner verschulde kapitalen te voldoen (2).

Wat nog meer is, eene tijdgenoot, zuster Luijten, religieuse in het klooster Maria Wijngard, legt over de leefwijze van Filip de Montmorency en Anna van Egmont, eene getuigenis af, die zeker niet vleijend is, en het hier aangehaalde bevestigd:

„Na haers mans dood — zegt zij — regeerde deze vrouw Anna het land met haren soon, soo in groote pompernyen, als tuisschen en spelen, dat het graafschap *Horne*, met het half Maasland, daerenboven het gout en silverwerck van het kasteel al verzet was. Zoo werd het lant van *Horne*, sedert de doot van Jan van *Horne*, door vremdelingen geregeert.” (3)

Den 5 Junij 1568 werd Filip de Montmorency, graaf van *Horne*, wegens oproer en majesteitsschennis te Brussel openbaar onthalsd.

(1) Tu. JUSTE, p. 40 en 41.

(2) Ibid. p. 82.

(3) Handschrift in mijn bezit.

In de debatten, gehouden voor den bloedraad, werd een middel van verdediging gezocht in de incompetentie der regters; men gaf voor, dat de beklagde in zijne hoedanigheid van graaf van *Horne*, geoordeeld moest worden voor de rijkskamer, de vergaderde keurvorsten of andere bevoegde regters. Zijne familie deed zelfs den 27 September, den 14 en den 16 October 1567, daartoe een beroep aan den Duitschen keizer (1).

De waarde van dit regtsmiddel hangt af van de vraag, of Filip de Montmorency werkelijk graaf van *Horne* geweest is. Zijne regten werden hem van meerdere zijden betwist. Wel is waar, de bisschop van Luik had zijne toestemming gegeven tot de wegschenking van het graafschap aan de familie de *Montmorency*, en was zelf uitvoerder geweest van Jan van Horne's uiterste wilsbeschikking; maar mogt de bisschop zulke gewigtige handeling verrigten, zonder voorkennis en goedkeuring van het kapittel zijner domkerk?

Wat er ook van zij, de familie de *Montmorency* bleef tot in het jaar 1570 in het feitelijk bezit des graafschaps, en werd als dusdanig erkend.

Met zijne vrouw, Walburga van *Nieuwenaar*, liet Filip de *Montmorency* geene kinderen na. (2) In zijn testament, gemaakt

(1) STRADA, Suppl. I p. 212, 214, 215, 226.

(2) In December 1864 werd op last der Belgische regering ter eere van Egmont en Horne, te Brussel op den markt een standbeeld opgerigt met dit zeldzaam inschrift:

AAN DE GRAVEN VAN EGMONT
EN VAN HORN, VERBOORDEELD
DOOR ONBECHITVAARDIG VONNIS
VAN DEN HERTOG VAN ALBA, EN
ONTHOOFD OP DEZE
PLAATS DEN 5 JUNI 1568.

In weerwil dezer eerherstellende gedenkzuil en niettegenstaande dit dogmatisch inschrift, vindt men echter nog warsche twijfelaars aan de onschuld der ont-halsden van den 5 Junij 1568. Vele Belgen maakten koning Leopold I, een verwijt zijne hand geleend te hebben ter verheerlijking van landverraders en majesteitsschenners, en 's lands gelden te laten besteden aan zulke onedele zaak.

's daags voor zijne onthaling, schonk hij 100 rijsche gulden aan de Paters Minderbroeders te *Weert*, en 100 kroonen aan de armen dier stad. Verder stelde hij zijnen broeder Florens de *Montmorency*, heer van *Montigny*, tot zijnen universeelen erfgenaam (1).

Volgens den geest der Nederlandsche regtspleging in de XVI^{de} eeuw, ging het geregelijk ter dood brengen wegens majesteitsschennis, steeds gepaard met de confiscatie der goederen. De bezittingen van *Oldenbarneveld* werden evenzeer verbeurd verklaard, als die van *Horne* en *Egmond*.

Daar echter het graafschap *Horne* en de heerlijkheden *Weert*, *Wessem*, *Bochout* en *Cortessem* niet deel maakten der Spaansche Nederlanden, strekte de confiscatie zich zoo ver niet uit. Voor het graafschap *Horne* deed zich weldra een ander vraagstuk op.

Den 4 Maart 1570 werd, door den hertog van Alba, ook het doodvonnis uitgesproken over Filip's eenigen broeder en erfgenaam, Florens de *Montmorency*, die te *Segovia* in Spanje in hechtenis zat, en in het najaar zijn vonnis onderging. Daar ook deze zonder kinderen overleed, was het graafschap *Horne* andermaal op den spinrok gevallen en moest het aan de kerk van Luik terugkeeren. Den 26 October maakte de bisschop deze omstandigheid aan het domkapittel bekend, en gaf last om dienaangaande nasporingen te doen in het archief (2).

De akte van den 18 December, waardoor de leenmannen van het graafschap Loon het land *Horne*, bij gebrek aan mannelijk oir en bij foute van relief, aan deze kerk toewijzen, luidt als volgt:

(1) TH. JUSTE p. 350. Volgens het romeinsche regt waren ter doodveroordeelden onbekwaam tot het doen van wegschenkingen.

(2) *Conclusions capitulaires*, in de *Analectes ecclésiastiques de Belgique* VII p. 16.

„Op het schriftelyck versoek voor Jan *Juncis* stathelder der Loonsche leenen, tot des hiernae volcht specialycken van onsen Genedigen Here gecommittert, ende de Loonsche leenmannen hieronder geschreven, op den XVIII dach van December XVc ende tseventich, bij ons Gen. Heren momboer ende procureur generaal overgegeven ende gedaen, om duer verscheyden reden ende onder anderen, uyt dien dat het graefschap van *Horne*, nu soo duer afflyvicheyt van wylen Heeren Philips ende Florens van *Montmorencij* en gebreke van manlycke oore, als bij faulte van relief ende verheffinge ende andere debvoiren, in name van onsen genedigen Here voors., te hebben ende 'tontfangen de reële ende actuele possessie van den Graefschappe ende landen van *Horne*, toebehoerten ende aanhanck van dien als duer vorsaelen vors., aen synder furstelycker Genade, als graeve van *Loon*, ende direct heere van den graeffschap van *Horne* voers. ende aen syner cathedraler kercke vervallen ende gerëunert, de leenmannen ondergeschreven op het versoek boven verhaelt by stathelder voers. om recht gemaent synde, hebben gewesen ende eendrachtelyck gecerneert dat de mombaer ende procureur generael ons genedigen Heren voors. in synen voers. eyss wel was ende is gefondeert ende ontfaenbaer, hebben voerder ter maenisse als boven gewesen, dat myn genedige Heer offte synen mombaer ende procureur in synen naem sal behoeren ingestelt worden ende aenveerden de possessie van den graefschap, lande ende heerlicheyt van *Horne* voors., den aanhanck ende dependentiën van dien; alsoo de stathelder voors. ten wysdom als vorne op staende voet onse genedigen Heere, heer Gerardt van *Groesbecke*, bisschop van Luyck ende grave van Loon, in persoon aldaer present synde, de possessie voors. geleverd ende opgedragen heeft; dewelcke onse genedige Heere in synen en synder kercken

naem geannueert ende geaccepteert heeft. Allet welke deselve stathelder in hoede en bewaernisse van leenmannen onderscreven gestelt ende gelegd heeft, begeerende des geregistreert te worden en daervan een offte meer nootarele instrumenten gemaect te worden. Dit is geschiet binnen die stad Luyck, binnen synder furstelycke Genade palleyse aldaer, in presentie ende by wysdomme van Jan Pitie heer tot *Eymale*, *Nedercanne* etc., Nicolas van *Blitterswyck* genaempt *Passart*, heer tot *Meer* en *Bolre*, Mr Henrick *Venius* der rechten doctor, allen leenmannen des graefschaps van Loon ende saele van Curingen."

Ten gevolge dezer sententie werd het graafschap Horne door eenen luikschen commissaris, met alle plegtigheden, bij zulke omstandigheden gebruikelijk, in bezit genomen, en de prinsbisschop van Luik alom als graaf erkend en gehuldigd.

De heerlijkheden *Cortessem* en *Bouchout* werden niet aan de kerk van Luik toegekend; zij werden den 22 Januarij 1571 in leen gevraagd, door Eleonora van *Montmorency*, zuster der twee onthalsden.

„Op den XXII January int jaer ons Heeren XV^c ende eenen tzeventich, verscheen voor den leensael van het graefschap Loon, die edele ende wel geboren vrouwe, vrouwe Eleonore van Montmorency, gravinne douarière van *Hoochstraeten*, verselschapt met J^r Philips van *Gilingen* genaempt *Provenelles* haren hoffmeester ende mombaer by haer gecoren,.... ende heeft verzocht te leene te ontfangen ende te verheffen de heerlicheyt van *Corteshem*, hooghe ende leege heerlicheyt ende jurisdictie, met allen gerechtigheden aenhanck en dependentiën, gelyck deselve van onsen Gen. Heere als grave van Loon leenreurich ende van outs byder voorn. vrouwen Eleonora voersaeten te leene verheven is geweest, ende dat ut alderbeste reden, titulen ende oor-

saecken als de voorn. vrouwe Eleonora best soude kunnen ende mogen dienen, welck verseuck by ons stathelder.... en by wysdom onser mannen vergunt synde, heeft de voorn. Philips van *Gilingen* genaemd *Provenel* den behoorlycken ende gewoenlycken eedt gedaen, nae der voors. saelen recht, ende voorts belooft, dat hy binnen veertich dagen naestcomende onder der voors. vrouwen naem en segel behoorlyck denombrement en specificatie der voors. Heerlyckheyte in den leensael van *Curingen* sal overgeven om geregistreert te werden.... Dit is geschiet in der stadt van *Luyck* in synder furstel. Gen. palleyse, aldaer uyt sunderlinge gratien van synder Genaede, als *Loensche* eerde, totter acte boven geschreven vergunt."

Op denzelfden dag werd de gravin van *Hoogstraten* ook beleend met de Heerlykheid *Bochout*, waarvan de akte gelijkluidend is met de voorgaande.

Op hetzelfde oogenblik, dat de gravin van *Hoogstraten* met de Heerlykheden *Cortessem* en *Bouchout* beleend werd, verscheen de procureur generaal der kerk van *Luik*, *Jan Oyens*, en protesteerde tegen deze beleening op de volgende wijze:

„Op den XXII January XV^c ende een en seventich hebbende *Jan Oyens*, mombaer ende procureur generael van onsen Gen. Heere, Heer *Gerardt* van *Groesbeecke*, bisschop van *Luyck* ende grave van *Loon* etc. vernomen, als dat de edele ende welgeborene vrouwe, vrouwe *Eleonora* van *Montmorency*, gravinne douariere van *Hoochstraten* soude verheffen ende te leen ontfangen van synder furstel. Gen. als grave van *Loon*, de Heerlyheden van *Corteshem* en *Bouchout*, heeft aldaer in persoon gecompareert ende in presentie van J^r *Adam* van *Kerkem* Heer tot *Cosen*, *Wyer* etc. als stathelder totte verheffinge voors. specialyck van onsen Gen. Heere gedeputeert, ende die Erwerdige Heeren

ende Meesters Mr Jan *Witten*, canonick etc. aertsdiaken van Ardennen inder cathedraler kercken van *Luyck* ende zynder voors. Gen. cancellier, Heer en Mr Nicolaes van *Woestenrade*, oock canonick derzelve kercke, J^r Jan van *Emale* genaempt *Pitie*, heer tot *Emale*, *Nedercanne* etc. Joncker Coenraet van *Horion* heer tot *Gothem*, J^r Nicolaes van *Blitterswyck* heer tot *Meer* en *Bolre*, allen leenmannen des graefschaps van *Loon* en saele van *Curingen*, in der qualiteyt als boven expresselyck geprotesteert, dat indien syne furstel. Gen. ofte synder Gen. kercke aen het voors. leen eenich recht ofte gerechtigheyd gewassen ofte verkregen ware ofte competeerde, dat denselven noch synder Gen. kercke by der verheffinge ende concessie voors. geen achterdeyl, prejudicie ofte derogatie en sall geschien noch gedaen worden, welcke protestatie ter versoecke van selven mombaer in hoede en beheltenisse van den voors. stathelder ende leenmannen gekeert ende gestelt werdden. Dit is geschiet in der stadt *Luyck* ten dage, jaere ende in de presentie als boven."

In weerwil dezer protestatie zond Eleonora nog denzelfden dag hare „reversael-brieven" wegens de beleening van *Bouchout* en *Cortessem* naar den leenzaal van *Curingen*. Hare regten op *Bouckhout* werden erkent, en den 2 November 1575, werd zij door haren gevolmagtigden *Johan Ingius*, advokaat te *Luik*, in bezit dier heerlijkheid gesteld „nae der *Loenscher* saelen recht. Ende soe is derselve Meester *Johan* by den stathelder substituyt ryss, ryssche ende erde verleend, ter clocken geleyt, seel ende clockslach geleyt, daernaer den rinck van de deure des ingancks verleent, alsoe triomphantelyck ende hochelyck met allen ceremonie ende solempniteyten in possessie gestelt."

Den 29 October 1572 en den 7 April 1573, maakte dezelfde Eleonora de *Montmorency* aanspraak op het graafschap

Horne. Zij vroeg verlof te Curingen om het relief te doen, maar werd afgewezen. Haar gevolmagtigde was Tilman *Sloets*.

In 1575 ontstond een proces tusschen Isabelle *Hoën* van *Cartils*, weduwe van Jan van *Cortenbach* en Eleonora de *Montmorency* over het bezit der heerlijkheden *Cortessem* en *Bouchout*, die aan Isabella *Hoën* voor eene groote som verpand waren.

In 1575 trachtte Eleonora de *Montmorency* andermaal beleend te worden met het graafschap *Horne*, maar de bisschop van Luik beweerde, dat het aan hem was vervallen als mannelijk leen van Loon. Twee advokaten werden in deze zaak gehoord, Mr Dirk *Blisia* en Mr Antonius *Ursus*.

Den 12 Februarij 1580 werd Adolf van *Nieuwenaar*, uit naam zijner vrouw Walburgis van *Nieuwenaar* met de Heerlijkheden *Cortessem* en *Bouchout* beleend. Den 5 October van het volgende jaar, deed hij pogingen bij het kapittel van Luik om ook met *Horne* beleend te worden.

Den 4 Junij 1585 verscheen Jaspas *Hoën* van der *Lippe* voor den leenzaal en verlangde wegens de wanbetaling van achterstallige renten, in bezit gesteld te worden van het graafschap *Horne*. Daar het graafschap was toegekend aan de kerk van Luik, wilde het leenhof den eisscher niet ontvangen.

Eene derde pretendente op het land van *Horne* deed zich op, in de persoon van Anna de *Croy*, markgravin van *Renthy*. Hare akte van relief luidt:

„1592 den 10 Maert heeft vrouwe Anna van *Croy*, Markgravinne van *Renthy*, vrouw tot *Chênes*, douairière van *Condé*, als moeder en legitime tutesse van Alexander en Johan van *Lalaing*, hare kinderen, verwekt bij wijlen heer Emmanuel van *Lalaing* in zijnen tijd grave van *Renthy* etc. ridder van den orden des gulden Vlies, admirael en capiteyn van der zee van herwaerts over, gouverneur,

capiteyn-generael en hoogbaillieu vanden lande ende graefschappe van Henegouwen, gereleveert, verheft en ontfangen door haren gemechtigden voerganger J^r Ryckalt van *Elderen*, scoltet tot *Elderen*, die halfset van het graefscap van *Horne* met allen die toebehoerten; Item die halsit van der Heerlicheyt van *Corteseemme* met allen die toebehoirten, ende die halfsit van der heerlicheyt van *Bouchout*, oock met alle haere gerechticheyt ende toebehoerten, ende dat oock als mombersse ende hebbende macht van wegghen voorscreven kinderen van Heer Hugo van *Lalaing*, heer in partye van *Condé* voors. haerlieder oom uyt oorsaeke synder debiliteyt. Ende soe syn die voors. heerl., in voegghen soe voerseyt is, den voors. van *Elderen* als gemechtigt, als boven verleent met gicht van vrede, hulde ende eede, nae der salen recht, onbelet ons Gen. Heeren syn kercke ende ellix recht, ende is gekeert in hoeden, present binnen *Hasselt* J^r Willem van *Kyrkhem* stathelder, Edmond heer tot *Voordt*, Caspar van *Eynenbergh*, J^r Gerard van *Moperlingen*, *Geloes Junior*, en meer anderen."

Den 8 Maart 1624 droeg Charles de *Lalaing*, graaf van *Hoogstraten* zijne regten op de Heerlijkheid *Bouchout* over aan de Heeren Arnold en Godart van *Bocholtz* respectieve domproost en hoogscholtis te Luik. Tevens stonden de Heeren van *Bocholtz* hun recht op de heerlijkheid *Corteseem* aan den graaf van *Hoogstraten* af, voor de som van 9000 gulden brab.

In 1626 werd eindelijk ook Albert-Frans, graaf van *Hoogstraten*, als pretendent op het graafschap *Horne*, bij den leenzaal van *Curingen* toegelaten, in voege als volgt:

„Anno 1626 den XV^{de} Decembris is voor ons stadholder en leenmannen der leensaelen van *Curingen* hier onderscreven gecompareert Heer Goddart-Andreas van *Reide*, heer tot *Printhagen* als geconstitueert van *Benedictus Succa*,

advocaet en licentiaet in de rechten geconstitueerde van den Edele ende welgeboren Heer Albert-François de *Lalain* graeff tot *Hochstraten* (volgens ende naer inhoud der constitutie door hem gegeven tot Brussel, den 10 Decembre 1626) ende heeft indie qualiteyt van ons versocht, te releveren ende tontfangen die graefschappe van *Horne*, leenhoven en ceynhoven met alle hare aenhang ende appenditiën, dewelcke alsoo aenden voors. Heere nae manisse des Heeren stadholders en gevolg der mannen geacordeert waert *ad effectum agendi*, ende verders niet, onbeledt syne *Hoogheyd des Eerw. Doomcapittels* en een yegelycken syn goet recht, en dede in den naeme als boven den behoorlycken eidt. Tegenwoordig enz."

De volmagt of constitutie, waarin Albert Frans de *Lalain* zich graaf van *Horne*, baron van *Cortessem* en heer van *Altena* noemt, houdt in, dat hij Benoit *Succa*, tot zijnen procureur heeft aangesteld: „pour faire venir à nous ce que à nous comme hérétier de feu nostre Seigneur et père peult estre due, par qui que ce soit.... item en cas de poursuite et procès poursuivre et défendre toutes celles qui nous peuvent toucher jusqu'à la sentence définitive... mesmement donnons pouvoir spécial au dit *Succa* de pour nous et en nôtre nom comparoitre devant les Seigneurs bailly et hommes de fief de la cour de Loz ou de la salle de Curange et partout ailleurs, là où il appartiendra et illec relever en notre nom la comté de *Hornes* et baronnie de *Cortessem*, prendre investiture, faire hommage, serment de fidélité" etc.

De voornaamste pretendente op de Hornsche nalatenschap was zonder twijfel Walburga van *Nieuwenaar*, de onterfde weduwe van den ongelukkigen Philip de *Montmorency*. Zij hertrouwde in 1578 met haren neef, Adolf van *Nieuwenaar*, graaf van *Meurs* en gouverneur van Gelderland van wege

de Staten. Haar man verongelukte in 1589, te *Arnhem*, bij het springen van buskruid; zij zelve overleed te *Utrecht* den 25 Mei 1600, zonder kinderen.

In haar testament van den 28 October 1594, vermaakte Walburga haar graafschap *Meurs* aan prins Maurits van Nassau, onder voorwaarde, dat de gereformeerde religie er mogt gehandhaafd worden; zij droeg hare aanspraak op het slot *Bedburg* over aan haren neef Adolf, graaf van *Bentheim*. Zij legateerde hare pretentiën en regten op het graafschap *Horne* en de Hornsche nalatenschap, aan Everard, graaf van *Solms* en diens vrouw Sabina van *Egmont*.

Sabina van Egmond weduwe geworden, verkocht, bij akte van den 9 Julij 1603, hare aanspraak op de Hornsche nalatenschap aan René de *Cerclair*, baron van *Fontaine* en *Bruil*, die den 28 Julij daaropvolgende verlangde beleend te worden. De bisschop van Luik was niet ongenegen om de *Cerclair* de investituur te schenken, maar het domkapittel weigerde zijne goedkeuring. Tot grond hunner weigering bemerkten de domheeren, dat het graafschap *Horne* een Loonsch leen was van mannelijke natuur; dat de familie van den vassaal in mannelijk oir uitgestorven zijnde, het leen, volgens de wetten des rijks, niet in vrouwelijke liniën oversloeg; dat verder graaf Filips de Montmorency de belofte niet had volbragt om, op straf van verbeurte, binnen zes jaren de kapitalen, ten laste van het graafschap *Horne*, af te lossen; dat de kerk van Luik de inbeslagname van het graafschap had doen ophouden, door het betalen der schulden en het overnemen der rentbrieven, en alzoo in de plaats was getreden der schuldeisschers; dat eindelijk de souvereiniteit over het graafschap ten allen tijde aan den graaf van Loon had toegehoord, terwijl *Horne*, buiten zijnen grafelijken titel, niets anders was, dan

eene bloote Heerlijkheid, zonder verdere regten. Zij had geenen zetel op de landdagen van den Westphaalschen Kreis, en leverde geene bijdragen voor de rijkskamer. De grafelijke waardigheid in 1450 aan Horne verleend, was een bloote eertitel.

De *Cerclair*, die met toestemming van Ernest van Beieren, bisschop van Luik, den 1 October 1603 in bezit van het kasteel en lande van Horne was gekomen, werd door eene solemnele protestatie der Luiksche domheeren in dit bezit gestoord. Onder hun toedoen werd hij, tot twee malen toe, door de Spaansche bezetting der stad *Roermond* uit het slot gedreven, en zat zes maanden in hechtenis, op grond, dat hij het graafschap aan de Hollanders had willen overleveren. De Spanjaarden gaven *Horne* aan het Luiksche stift terug. De *Cerclair* diende over het voorgevallene eene klagte in, bij het kamergeregte van Wetslar, die echter zonder gevolg bleef.

Den 13 September 1614, terwijl hij te 's Gravenhage wegens schulden in hechtenis zat, deed hij afstand zijner aanspraak op het graafschap *Horne*, ten voordeele der Hollandsche Staten. Deze verlangden reeds den 8 October 1614, bij den leenzaal van Curingen, eene akte van beleening, maar werden door de leenmannen van de hand gewezen.

De *Cerclair* ontkende later deze overdracht, en toen in 1626, de Hollandsche Staten hunne aanspraak op den heer Adriaan van *Horne*, baron van *Kessel* overdroegen, protesteerde hij door de volgende akte, welke in de leenregisters van Curingen werd geregistreerd:

„Wyllem *Houwen* prolocuteur van Luyck als gemechtigte ende mandataris van den Hoog-welgeboren Heere, Heer René de *Cerclé*, graeff van *Horne*, ridder des ordens van syne Conincklyke Majesteyt van Franckryck, raedsheer in

synen statenrade ende edelman van syne Majesteyt, navolgens de constitutie van XV April 1625, gepasseert binnen Brussel; voor den notaris *Bouckaert*, hierby geëxhibeert, remonstreert met alle reverentie, hoe dat den voors. Heer grave, syn principael, verstaen solde hebben, dat die Heeren Staten van Holland, in hunnen lesten vergaderinge des maents Martii lestleden, solden hebben gedaen donatie ende cessie tot behoef van den Heer baron van *Kessel*, gouverneur van *Heusden*, van seeckere pretentie op het graefschap van *Horne* voors. onder pretext van seeker contract, ter cause van seekere actiën hun gecedeert tegen den voors. grave door die erfgenamen van *Cornelis Nurop* saliger in synen leven hunnen rentmeester, van welke pretense cessie de voors. baron van *Kessel* sich solde willen prevaleren in prejudicio des voors. graven ende als off alleen syne gerechtigheyt, hem aen het voors. graefschap compeeterende, ware aen denselven baron getransmitteert, daervan te willen relief ende ophevinge doen in desen leensael van *Curingen* tot exclusie van den grave voors. Maer soe het voors. pretens contract, becomen van den Heren Staten van Holland, is geobteneert van den voors. grave, durende syne lange gevanckenis, ten tyde van twee jaren en twee maenden, ter instantie van de erfgenamen voors., onder pretext van sekere obligatie, die den voors. grave, solde hebben gegeven, tegen welke pretense obligatie deselve veel te seggen ende te excipieren heeft ende dat nae allen rechten; dieselve obligatie gegeven in actuele ende lanckdurige gevanckenisse door voors. quade tracteering, geweld ende ongeoorloofde middelen, syn debatable om te beletten hun effect tot prejudicie des contrahents gevangen, ende behoort daerom de executie derselve in surseantie gehalden te worden; soe ist dat de comparant in naem ende yt cracht als boven verseuckt ende susteneert, dat de Heer

baron voors. nyet en sall ontfangen worden , tot eenig relief ende bekentenis der pretense actiën , die hem gecedeert mochten wesen , ende soe twere yet ter contrarie geschiet ofte gehandelt mochte worden , protesteert van nulliteyt ende invaliditeyt derselve , ende dat der Heer grave voors. syn principael desnyet tegenstaende sal blyven in syn gevoel ende op syn recht , soe possessoire als petitoire des voors. graefschaps , verseukende mits dien behoirlyck recht , om tgeen voors. in desen saelen ontfangen , geregistreert ende in handen gekeert te worden , ende dat die Heeren gelieven hiertoe te verleenen hunne behoorlycke brieven van maintenance , naer gewoenlycken stiel der saelen."

In 1657 verlangde de zoon van den Heer van *Horne* en *Kessel* met de pretentiën zijns vaders beleend te worden , maar werd afgewezen. De voorspraak der Hollandsche Staten , den 24 April 1660 ingeroepen , kon hem niet baten. In 1676 deed hij andermaal zijne aanspraak gelden , die in 1678 op het vredescongres te *Nijmegen* , en in 1697 op dat van 's *Gravenhage* vernieuwd werd. Een laatste stap , ten voordeele dezer familie werd gedaan in 1706 , door Anna van *Nassau* , weduwe van Willem Adriaan graaf van *Horne*.

Van zijnen kant nam de prins-bisschop van Luik in 1614 , bezit van het slot *Horne*. Tot dekking der kosten verpandde hij de Heerlijkheid *Spy*.

In de jaren 1676 tot 1680 verpandde hij tevens de dorpen *Beegden* , *Buggenum* , *Halen* , *Heijthuyzen* , *Neer* en *Roggel* , en verhief ze tot bijzondere Heerlijkheden. Later werden deze Heerlijkheden verkocht (1).

De kleine oorlog met de pen , tusschen de verscheidene pretendentes op het graafschap *Horne* , nam eerst een einde , met de inbezitneming dezer landen door de Fran-

(1) *Publ. etc du Limb.* II , 264.

schen, op het laatst der vorige eeuw. In 1794 waren nog verscheidene processen over dit onderwerp aanhangig voor het gerechtshof van Wetslar. Het kasteel *Horne*, hetwelk in de Fransche revolutie als domein werd verkocht, is nu in bezit der weduwe van wijlen den heer Robert Marcel Arnold *Magnée*.

Bijlagen.

N° 1. — Mémoire touchant l'ancien comté de *Horne* avec une idée sommaire des prétentions de la famille de *Croy* et de *Millendonck* sur ce comté.

Après la mort du dernier comte de *Horne* et Seigneur de *Weert*, Philippe de *Montmorency*, décapité à Bruxelles, le 5 Juillet 1568, par ordre du duc d'Albe, les troubles et guerres sanglantes survenues dans ce pays avoient empêché sa veuve, Walburge comtesse de *Neuenare*, d'entrer d'abord en possession des biens délaissés par son époux.

Le prince de Liège comme comte de *Looz*, dont celui de *Horne* relevoit en qualité de fief, profita de ces circonstances pour s'attribuer le comté de *Horne*, et par un acte de la noble salle de *Curange*, en date du 18 Décembre 1570, le fit incorporer à la mense épiscopale, en qualité de fief tombé en caducité, et dont les héritiers avoient négligé de faire le relief.

Cependant la veuve du comte Philippe, par la pacification de Gand, étant remise en possession de ses biens, parait en avoir joui jusqu'à sa mort, arrivée à Utrecht en 1600 (1).

(1) Deze zinsnede is niet juist. Daar het graafschap *Horne* niet deel maakte van de Nederlandsche provinciën, had de Gendsche bevrediging geen uitwerksel op dit land. Ook is de gravin van Nieuwenaar, sedert de uitspraak der Loosche leenmannen van 1570, nimmer in het bezit geweest van het graafschap. Zij was alleen pretendeente, zoowel als hare opvolgers.

Elle institua pour son héritier George Adolphe, comte de *Solms*, lequel étant venu à mourir peu après, ou dans la même année 1600, sa veuve Sabine d'*Egmond* vendit en 1603 la terre de Horne au baron de *Cerclair*, de *Fontaine* et de *Bruil*.

Celui-ci s'étant adressé au prince Ernest de Bavière, lequel reconnut ses droits, ou le voulant favoriser particulièrement, se désista de sa possession et lui en donna l'investiture par acte du 2 Septembre 1603. Il ordonna même à son gouverneur du château de *Stockhem* de le mettre en pleine possession du château, cérémonie laquelle avec ses formalités d'usage fut exécutée le premier Octobre de la même année 1603 (1).

Entretemps les barons de *Millendonck*, Seigneurs de *Ghoor*, descendants de la famille *Neuenare* prétendant qu'ils devoient succéder *ab intestato* et en vertu d'un fidei-commis, dans tous les biens de Horne, firent une protestation solennelle, le 21 Octobre suivant, et vinrent même à main armée pour assiéger le château et en déloger le baron de *Cerclair*. Ce siège ou blocus dura tout le mois de Novembre et même jusqu'au 24 Décembre. Alors par l'intervention du prince de Liège le baron de *Cerclair* dût quitter le château et les parties intéressées furent renvoyées au juge compétent.

Cette affaire ayant été plaidée devant la cour de Wetslar dans les années suivantes, et M^r de *Cerclair* voyant qu'il ne pouvoit avoir la satisfaction de rentrer dans son château, il vendit et céda tout son droit aux états de la Hollande, par acte du 15 Septembre 1614, fait à la Haye et intimé à la salle de *Curange* à Hasselt, le 8 Octobre suivant.

(1) Over den vorm van inbezitneming der heerlijkheden in het land van Loon leze men ons opstel over de *Klokken en klokinschriften in het bisdom Roermond*, in de *Publ. etc. du Limbourg* V. p. 318.

On ne voit pas qu'en vertu de cet achat les Etats se soyent empressés de se mettre en possession du comté de Horne, mais il y a un acte du 21 Mars 1625, par lequel les dits Etats cédaient leurs droits à Adrien de *Hornes*, Seigneur de *Kessel* et général d'artillerie au service des états.

Les guerres de trente ans n'ayant pas permis de poursuivre cette affaire on trouve cependant, que dans les années 1660 et 1661 les Etats ont fait des instances auprès du Prince de Liège pour obtenir l'investiture du comté en faveur de Wilhelm Adrien de *Hornes*, mais sans aucune suite.

Les princes de Liège ont conservé la pacifique possession jusqu'au milieu du dix-huitième siècle; alors une foule de prétendants se sont élevés pour lui en disputer la jouissance; la famille de *Millendonck-Brederode*, en qualité d'héritiers de la comtesse Walburge de *Neuenare*, douairière du comte Philippe de *Montmorency*; la famille de *Croy*, en qualité des descendants de Marie de *Montmorency*, sœur de Philippe, et épouse du comte de *Lalain-Hooghstraten*, dont les *Croy* se trouvent être les plus proches héritiers.

Un mémoire imprimé à Wetslar en 1754 en langue Allemande et qui est très rare dans ce pays, contient les titres de ces deux familles avec les preuves généalogiques, les documents et la déduction du procès pendant devant le tribunal de l'empire. Depuis cette époque cette affaire fut poussée avec chaleur. Les princes ont du trembler bien souvent pour leur possession fondée selon ce mémoire sur des titres bien frêles.

Vers l'an 1780 ces prétendants réunis ont présenté un nouveau mémoire très-étendu avec grand nombre de pièces justificatives. Cette pièce imprimée aussi à Wetslar n'a été vue presque par personne dans ce pays, étant de l'intérêt du chapitre de Liège de tenir ces affaires aussi cachées

que possible. On sait cependant que de sa part plusieurs députés y ont été envoyé, et en dernier lieu Monsieur *Luzeman*, échevin de Liège, et que les princes ont du sacrifier bien des sommes pour suspendre un jugement définitif.

Mais la révolution de l'an 1789 a coupé le nœud gordien, et aussi longtemps que dureront les circonstances actuelles il ne sera plus question ni des mémoires ni des prétentions. Le clergé a vu disparaître toutes ses anciennes possessions; les nobles se trouvent heureux de conserver leurs héritages fondés sur des titres incontestables, et pendant que tant de grands états ont perdu leur existence, le petit comté de Horne aura lieu de se consoler d'avoir subi la loi générale (1).

N° 2. — Note concernant le danger de faire battre monnaie dans le comté de Horne par l'évêque de Liège (2).

On trouve au protocol des sessions du conseil privé, que le 28 Novembre 1614 il fut délibéré, s'il conviendrait de battre monnaie à Horne, sous la qualité de comte de Horne; la résolution fut que non, parceque: 1° Il faudrait la faire à la loi d'Empire, ce qui causerait de la perte au Prince. 2° On doutait si le comté de Horne avait les droits régaliens, attendu que la terre même n'était pas érigée en comté, mais que le Seigneur du lieu avec sa postérité avait été créé comte par l'empereur Frédéric III, et que l'église de Liège prétendante que cette postérité est finie,

(1) Dit opstel geschreven door eenen geestverwant der Fransche revolutie is in bezit van Mr. G. D. Franquinet te Maastricht.

(2) Deze aantekening is overgenomen uit een schriftelijke deductie betrekkelijk de regten der Luiksche domkerk op het graafschap Horne, in Julij 1791, door den raadsheer van Luik Demarteau, naar het Kamergeregt van Wetslar verzonden.

le fief de *Horne* lui est retourné. 3° Que ce fief est subalterne, mouvant immédiatement du comté de Looz, et qu'ainsi les régaux ne pouvoient aucunément lui competer, attendu que les concessions de nouvelle digneté se font sans préjudice des droits du Seigneur direct. 4° Qu'il y a procès pendant sur le droit et domaine du fief de *Horne* entre Son Altesse et son chapitre contre les Etats de Hollande et de West-Frise, comme cessionnaires de René *Cerclair*, et que ceux-ci s'animent autant plus, qu'ils croiraient qu'on attribuerait tant d'autorité et de digneté à cette terre, et commenceraient par faire de la monnaie de *Horne*, prétendant d'avoir acquit la possession civile par leurs protestations et demandes. 5° On considerait qu'il y avait d'autres contendants, savoir le comte d'*Egmont*, le comte de *Hochstraet* et le Seigneur de *Gleit*, et leurs consorts, lesquels, en cas qu'ils triompheraient, prétendraient d'avoir le même droit au préjudice du comte de Looz, et qu'une si grande prérogative du fief ferait, qu'on aurait peine à les contenir dans le devoir.

N° 3. — Iets over het lijk, de begraafplaats en het graf van Philips de Montmorency, graaf van Horne.

Ten slotte gewagen wij met een woord over het lijk en het graf van den ongelukkigen Philips de Montmorency, graaf van Horne, over wien wij hierboven gesproken hebben. Verkeerde denkbelden, over diens begraafing zijn alom verspreid; wij achten ons geroepen die te herstellen.

De bekende loftrumpetter onzer Nederlandsche beroerten, Johan Lothrop Motley, verhaalt in zijne *Opkomst van de Nederlandsche Republiek* deel II p. 343,347, zeer breedvoerig het uiteinde der graven van Egmond en Horne, en sluit

zijne beschrijving door de volgende woorden. „De lijken „werden aan de naastbestaanden overgeleverd. Eene statige „optogt der gilden, door vele geestelijken begeleid, bragt de „kisten naar de kerk van S^{te}. Gudule. Van daar werd het „ligchaam van Egmont naar het klooster van S^t. Clara, „dicht bij de oude Brusselsche poort, overgebracht, waar het „gebalsemd werd. Zijn stoffelijk overschot werd later naar „zijne stad Sottegem in Vlaanderen overgebracht en aldaar „ter aarde besteld. De graaf van Horne werd te Weert „begraven. De lichamen waren, ten twee uren, van het „schavot afgenomen. De hoofden bleven nog twee uren „later tusschen brandende toortsen ten toon gesteld. Daarop „werden zij afgenomen, in doozen gesloten, en zooals „algemeen verondersteld wordt, naar Madrid verzonden. Dus „werd de Koning in staat gesteld zijne slagtoffers te zien, „zonder dat hij zich daarom de moeite behoefde te geven, „van eene reis naar de Nederlanden te doen.”

Motley beroept zich, bij deze twee laatste zinsneden, op een oud handschrift, en voegt in eene noot de volgende woorden nog er bij: „De schrijver van dit Handschrift, hetwelk „vele merkwaardige bijzonderheden behelst, was een tijdge- „noot en bekleedde later een post, onder de regeering te „Antwerpen.”

De omstandigheid dat de hoofden der twee slagtoffers naar Spanje werden gezonden is eene onwaarheid, en de gevolgtrekking, die Motley daaruit doet vloeijen, bijgevolg een aster. „Waarheid is, zegt Dr. Nuyens, die ook deze woorden van Motley gispt (1), dat men in de kerk te Sotteghem, waar Egmond begraven is, in 1801 het lijk heeft gevonden. Men heeft de kistgeopend en nog de overblijf-

(1) De Nederl. Beroerten etc. antwoord aan prof. R. Fruin, van Vloten en van Deventer, p. 71.

selen, ook van het hoofd, ontdekt. Hiervan is proces-verbaal opgemaakt geworden en een gedrukt verslag uitgegeven. De zaak is in België zeer algemeen bekend. Motley heeft België bezocht en was dus zeer goed in de gelegenheid om onderzoek te doen naar iets, dat, ware het waarheid geweest, eenen onuitwischbaren blaam op Filips Koning van Spanje, zou geworpen hebben."

Ook te Weert is Horne's ligchaam, hart en schedel teruggevonden. Hij werd aldaar den 23 Junij 1568 begraven. De eigene woorden eener ooggetuige voeren wij aan, tot staving van dit gezegde. Ziehier wat zuster Luyten, religieuse in het klooster Maria-Wijngaard te Weert, in hare Chronijk, over dit feit verhaalt: „Anno 1568, den 5 Juny, Pinxteravond, is onze genadige, vreedzame en goedertieren graef van Horne, heer Philippus, te Brussel, op bevel van den Koning onthoofd. Den 23 Juny bragt men onzen goeden, deugdzaam Heer Philippus van Brussel dood tot Weert, op zyn kasteel; en hy werd terstont binnen een uur in de kerk begraven, want hy had negentien dagen boven aerde gestaen, maer hy was twee reysen gebalsemt. Onze vrouw van Horne ging met hare dochter en geheel haer huisgesin stilletjes vertrecken, sonder dat iemand veel van wist. Als nu de borgers dit 's morgens sagen en hoerden, syn sy seer verslagen, zeggende; nu syn wy al te samen aen de doot overgeleverd, want sy hadden hun vertrouwen seer op onse Vrouwe gestelt, en sy meenden, dat sy hon verdedigt soude hebben in de saken, die tegen den koninck geschiet waren; maer neen, want van benauwtheit wist sy niet waer sy selve soude blyven enz."

In 1839 werd Horne's graftombe teruggevonden en geopend. Twee verslagen zijn ons daarvan bekend; het officieel verslag maakt geene melding van het hoofd, het was den opsteller waarschijnlijk meer te doen, om de

terugvinding van het lijk te staven, dan wel, om dit in al zijne onderdeelen te beschrijven. Dit verslag is uitgegeven door den Heer Bloemarts in de *Annales historiques de Maestricht* tome I, p. 137.

Een tweede berigt, geplaatst in het *Journal historique et littéraire*, uitgegeven door wijlen den Heer P. Kersten te Luik (1) zegt, dat het hoofd van den graaf werd teruggevonden, maar dat het geplaatst was op de borst. Ook dit is niet geheel juist.

De Wel Eerw. Heer J. P. Severijns, pastoor te St. Martens-Voeren en destijds kapellaan te Weert, een man die wel het voornaamste aandeel aan deze opdelving heeft gehad, doet ons daarover de volgende mededeeling, wier naauwkeurigheid wij waarborgen. „Het was te Weert algemeen bekend — zegt hij — dat het lijk van Philips de Montmorency onder het koor der parochiekerk was ter aarde besteld; een zerksteen dekte vroeger zijn graf. Na den terugkeer van Limburg tot de Nederlanden, den 5 November 1839, werd op last der kerkfabriek dit graf onderzocht. Op eene diepte van vijf voet stielen de werklieden op het gewelf van eenen grafkelder, die in tegenwoordigheid van den toenmaligen pastoor en deken der parochie, van den burgemeester, en de leden van den kerkeraad en van den gemeenteraad werd geopend. Deze Heeren verzochten mij, om af te stijgen tot het onderzoek van den kelder, eene uitnoodiging waaraan ik gaarne voldeed.

„Zie hier wat ik gevonden heb. Op twee ijzeren dwarsbalken rustten drie doodkisten, waarvan de twee zijdelingse ledig waren. Daar de planken der middelste, ten gevolge der vermolming, zich gemakkelijk van elkander lieten nemen heb ik deze met alle aandacht mogen onderzoeken. Het

(1) Aflevering van December 1839.

lijk, dat er in lag, richtte de voeten naar het altaar, zoo als dit in het Luiksche Ritueel bij de begrafenis wordt voorgeschreven. Van de kleederen of het doodshemd bestond niets meer; het vel was gelijk, aan de tweede schors van eenen boom en bedekte hier en daar eene vette aarde, het vleesch.

„Op de borst van het lijk en binnen de zerk lag eene tinnen bus, die ik aan de voormelde Heeren heb overgegeven. Buiten op die bus was een inschrift gegraveerd, waarvan nog leesbaar waren de woorden.... *Heere en grave van Hoerne 6 Junii 1568*. Nadat het deksel was afgezaagd vond men er, tusschen sterk riekende ingredienten, het gebalsemd hart van den graaf in zijnen natuurlijken vorm en kleur, maar zeer broos. Men heeft deze lijkbus wederom toegezegeld, gesoldeerd en op hare vorige plaats gesteld.

„Daarna heb ik naauwkeurig onderzocht of er, bij het lijk of in de kist, inschriften, wapens of voorwerpen van metaal aanwezig waren, maar heb niets ontdekt. De beide armen lagen zijdelings langs het ligchaam en reikten tot aan de helft der beenen. Het hoofd, dat mijne bijzondere attentie trok, lag op zijne natuurlijke plaats, maar was niet vast aan den romp; ik heb het uitgenomen, en door de opening van den grafkelder aan de Heeren getoond, en na onderzoek, wederom op zijne plaats gelegd. De schedel was dik en voorzien van tanden.

„Bij de opening van Horne's graf heeft men zijne beenderen niet gemeten; doch volgens mijn gevoelen moet hij wel een man van iets meer, dan middelmatige lengte zijn geweest. Uit de dikke en lange knoken zijner armen en beenen zou men zulks kunnen opmaken. Maar ik weet ook, dat de ontzenuwde ledematen van lang vermolmden lijken de statuur verlengen en het oog bedriegen, zoodat, ik op dit punt geen bepaald antwoord kan geven.

„Nadat het onderzoek was afgeloopen werd de kelder wederom dicht gemetseld en de opening gevuld en bevoerd.”

Tot hier de mededeeling van den Heer Severijns. Den 9 Julij 1841 werd op kosten en op last van Willem I, koning der Nederlanden, op Horne's graf een nieuwe lijksteen geplaatst. Dit meesterstuk van kunst en smaak, is vervaardigd, door den beeldhouwer Adolf Balat van Namen, en bestaat uit eene tablette van zwart marmer, waarin de bla-zoenen van Horne en Montmorency, benevens andere sieraden, met wit marmer zijn ingelegd. In het midden leest men in koperen letters:

HIC JACET

PHILIPPUS DE MONTMORENCY

CELEBERRIMUS COMES DE HORNE

DOMINUS WERTHAE, ALTENAE, NEVELAE

CORTESSEM, BOCHOLT ET BREUGEL, PRAEFECTUS

HAEREDITARIUS THORENSIS, EQUES AUREI VELLERIS

ARCHITALASSUS etc. etc.

CAPITE PLEXUS BRUXELLIS NONIS JUNII

MDLXVIII,

DUCIS ALBAE SALVO ARBITRIO

HUC DELATUS ET SEPULTUS IX KAL. JULII EJUSDEM ANNI.

Pieter Bor in zijne *Nederlandsche oorlogen*, Deel I, boek IV p. 173 maakt een ander grafschrift van Philips de Montmorency openbaar, dat vermoedelijk 's mans rustplaats nooit gesierd heeft.